

Araştırma Makalesi – Research Article

Küresel İklim Değişikliği Konusuna Amerikan Yaklaşımı

The American Approach to Global Climate Change

Ayfer DELİKTAŞ^{1*}

Geliş/Received: 08/04/2021

Revize/Revised: 29/06/2021

Kabul /Accepted: 14/07/2021

ÖZ

Küresel iklim değişikliği, günümüzde dünyanın karşı karşıya kaldığı en ciddi sorunlardan biridir. Bu sorun iş birliği içinde harekete geçilmediği sürece artarak devam edecek ve gelecekte oldukça ciddi sonuçlar yaratabilecektir. Önemli uyarı ve bilimsel kanıtlara rağmen devletlerin somut adım atmayarak iklim değişikliği sorununa farklı çıkar ve beklentilerle bakmaları süreci zorlaştırmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri de iklim değişikliği mücadelesinde oldukça kararsız bir süreç yürütmekte ve konuyu politika malzemesi haline getirmektedir. Değişen başkanlık dönemlerinde yönetimlerin konuya her zaman birbirlerinden farklı çerçeveden baktıkları ve bu sorunun küresel ve ciddi bir sorun olarak ana gündemde tutulmadığı görülmüştür. 2001 yılında yönetime gelen George W. Bush iklim değişikliği sorununu çok önemli görmemiş ve ülke Barack H. Obama dönemine kadar küresel ısınma sorununa mesafeli yaklaşmıştır. Obama dönemi tam anlamıyla ABD'nin iklim değişikliğiyle mücadelede başarılı olduğu dönem olmuştur. Fakat 2016'da yönetime gelen Donald Trump, Obama'nın iklim politikalarının tam tersi bir tutum sergileyerek ABD'yi yeniden sorumluluk almaktan kaçınan bir ülke konumuna getirmiştir. 2020'de başkanlık seçimini kazanan Biden ise göreve başlayalı çok kısa bir süre olmasına rağmen Trump dönemindeki tahribatı onarmaya çalışmış ve ülkeyi yeniden iklim mücadelesine dahil etmeye başlamıştır. Bu çalışmada iklim değişikliğine en fazla sebebiyet veren ülkelerden biri olan ABD'nin 2001 döneminden başlayarak 2021 dönemine kadar uzanan süreçte yönetime gelen başkanlarının konuya dair yaklaşımları ortaya konulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise ABD'nin küresel iklim değişikliği mücadelesinde neden olmazsa olmaz bir ülke olduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *İklim Değişikliği, ABD, Kyoto Protokolü, Paris İklim Anlaşması*

ABSTRACT

Global climate change is one of the greatest crises that our world has ever faced. Without a global action plan, the effect of this crisis is prone to cause far greater tragedies soon. Despite the warnings from scientists, states lack to embrace responsibilities against climate change due to different policy-wise gains and aggravate the situation. Meanwhile, the struggle against climate change has become highly politicized in the US and Washington continues to lack a rigid policy agenda. Different presidential administrations attained different conceptions of the crisis and abstained to identify the issue as a global and existential threat. While the Bush Administration, which took the office in 2001, ignored the climate change crisis, his successor Barack H. Obama introduced a new policy trend. Eventually, during the Obama administration, the US has witnessed its most successful era in terms of its struggle against climate change. However, after taking over the office in 2016, the Trump administration redundant reversed the commitments pledged by the US against the climate crisis and readopted an ambiguous policy agenda. On the other hand, although Mr. Biden became the 46th president of the US less than a year ago, his administration has put a great effort to compensate for the damage given during the Trump era and re-incorporated Washington into the struggle given against climate change. This study aims to present the policy trends of the US presidents who took over the office between 2001 and 2020. Finally, the study concludes with an assessment of why the US is essential for the struggle against climate change, although it is one of the countries which expedites the damages of the crisis.

Keywords: *Climate Change, USA, Kyoto Protocol, Paris Climate Agreement*

^{1*} Sorumlu Yazar, Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, ayfer.deliktas@hotmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-9600-8773>)

I. GİRİŞ

19. yüzyılda gün yüzüne çıkmaya başlayan ve günümüze kadar her geçen gün daha fazla etkilerini hissettiren iklim değişikliği doğrudan ya da dolaylı olarak bütün dünya ülkelerini etkileyen en önemli küresel sorunlardan biridir. Bu küresel sorunun ise en önemli nedenini insan faaliyetleri sonucu atmosfere salınan sera gazları oluşturmaktadır. Özellikle fosil yakıt kullanımındaki artış gibi birçok etken atmosferde bulunan sera gazı yoğunluğunun artmasına neden olmakta bu da küresel ısınma ve iklim değişikliği sorunlarına yol açmaktadır (Şimşek, 2020: 3-4).

Atmosferdeki sera gazı yoğunluğu 1750'lerde başlayan ilk sanayi devrimi ile artmaya başlamıştır. Bu dönemde karbondioksit oranı %40'lık bir artış göstererek 280 ppm (milyonda bir parçacık)'den 394 ppm'e yükselmiştir. Bu durum ise yerkürenin ortalama yüzey sıcaklığında farklılıklar ortaya çıkarmıştır.² İklim değişikliğinin canlılar üzerinde bıraktığı etki yalnızca sıcaklık değişimlerinden kaynaklanmamaktadır. Kuraklıkla birlikte sel olayları, şiddetli kasırgalar gibi çeşitli aşırı hava olaylarında görülen artış, deniz suyu seviyelerinde yükselme, buzulların erimesi gibi birden çok etken yalnızca insan yaşamını değil bitkiler, hayvanlar ve ekosistemler gibi canlı yaşamlarında da ciddi tehditler oluşturmaktadır. Bilim insanları bu konuda ciddi uyarılarda bulunarak, iklim değişikliğinin etkilerini minimum seviyeye indirmek amacıyla politika ve uygulamalar geliştirilmesi gerektiğini sık sık hatırlatmaktadır (WWF, t.y.)

Günümüzde sıcaklık artışı devam ederken, atmosferdeki iklim değişikliğine neden olan sera gazları arasında en belirleyici olan karbondioksit seviyesi ise son 800 bin yıl boyunca görülen seviyeden daha yüksek durumdadır (Avrupa Komisyonu, 2018: 4). Hawaii'de bulunan Mauna Loa Rasathanesi'nden paylaşılan bilgilere göre, atmosferdeki karbondioksit miktarı rekor kırarak Mayıs 2021 tarihinde 419.13 ppm olarak ölçülmüştür (NOAA, 2021). Yapılan değerlendirmelere göre yeryüzü sıcaklık artışı için kritik sınır 1,5°C'dir. Aksi halde 2050 yılına kadar sıcaklık artışı bu seviyeyi aşarsa iklim değişikliği dünyada tahmin dahi edilemeyen birçok yıkıcı etkiye neden olacaktır (Uncu, 2019: 10).

İklim değişikliği birçok aktörü ilgilendiren ve uyum ve iş birliği içinde mücadele edilmesi gereken küresel bir problemdir. Bu aktörlerden devletler, doğrudan ve dolaylı olarak çevreyi ilgilendiren konularda politika geliştirme ve uluslararası toplumu yönlendirme konusunda da önemli rollere sahiptirler (Sevük, 2017: 94). Fakat iklim değişikliği konusunda devletlerin yaklaşımları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Öyle ki bu küresel sorun ile mücadele edebilmek amacıyla bölgesel veya ulusal düzeyde gösterilen çabalar tek başına yeterli olmamaktadır. Bu doğrultuda 1970'li yıllarda küresel ölçekte alınacak tedbirlerin gerekliliği anlaşılmış, 1979-1990 Birinci ve İkinci Dünya İklim Konferansı, 1992 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1997 Kyoto Protokolü ve 2015 Paris İklim Anlaşması gibi pek çok anlaşma imzalanmış ve konferans düzenlenmiştir (Şimşek, 2020: 49). İklim değişikliği müzakerelerinin temel amacının sera gazı azaltımı olmasından dolayı yüksek emisyon payına sahip ülkelerin sorumluluk almak istememesi nedeniyle 1992 Rio Zirvesi'nden itibaren devam eden iklim değişikliği müzakereleri nihayet 2015 yılında bağlayıcı bir anlaşma ile sonuçlanmıştır (Karakaya, 2016: 11). Söz konusu anlaşma iklim değişikliği ile mücadele edebilmek için üzerinde görüş birliğine varılan ve küresel bağlayıcılığı bulunan Paris İklim Anlaşması'dır. Anlaşma küresel sıcaklık artışını 1,5 dereceye kadar sınırlandırarak iklim değişikliğinin etkilerini azaltmayı amaçlayan küresel bir eylem planı niteliğindedir. Anlaşmaya taraf olan ülkeler ulusal düzeyde çeşitli eylem planlarını uygulamaya koyarak, iklim değişikliğiyle mücadele etmektedirler (Atik, 2017: 128). Aslında bu anlaşma hukuki bakımdan bağlayıcı niteliktedir. Fakat taraflara emisyon azaltımı konusunda bağlayıcı sonuçlar doğuracak yükümlülükler vermemiştir. Bu kapsamda anlaşmaya taraf olan devletler, zorunlu ve bağlayıcı azaltım hedefleri yerine ulusal koşulları temelinde gönüllü katkıda bulunacaklardır. Ayrıca anlaşmada belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda taraflara herhangi bir yaptırım uygulaması bulunmamaktadır. Dolayısıyla Paris Anlaşması bağlayıcı yükümlülükler yerine gönüllülüğü esas alan düzenlemeler benimsemiştir (Kaya, 2017: 102-103).

İklim İzleme Platformunun paylaştığı verilere göre, Çin, ABD, AB, Hindistan ve Rusya dünya genelinde sera gazı ve küresel emisyon üretiminde ilk beş sırada yer almaktadırlar. Özellikle Çin, ABD ve AB ülkeleri toplam sera gazı salınımının %50'sinden sorumlu olan ülkelerdir (Atvur ve Uysal Oğuz, 2018: 13-14). Bu konuyla mücadele etmek amacıyla Avrupa Birliği'nin çabası ve uluslararası alandaki liderlik konumu dikkatlerden kaçmamaktadır. Yine Çin, iklim değişikliğiyle mücadele konusunda istekli görünmekte ve bu konuda politika

² Bilim insanları iklim değişikliğinin etkilerini olabildiğince azaltmak için ortalama sıcaklıklardaki yükselişin 2°C ile sınırlandırılması gerektiğini belirtmektedir. Bu amaca ulaşabilmek ise atmosferdeki karbondioksit oranının 450 ppm'i aşmaması ile mümkün olabilecektir (WWF, t.y.).

geliştireceğine dair taahhütlerde bulunmaktadır. Bu doğrultuda Çin yenilenebilir enerji teknolojilerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına oldukça önem vermektedir. Bunun için 2006 yılından beri politikalar geliştiren Çin, bu istekle yenilenebilir enerji yatırımlarına yönelmiştir. Bu amaca yönelik 2017 yılında 126,6 milyar dolar yeni yatırım yaparak, dünya genelinde yapılan yeni yatırımların %45'ini kendi başına gerçekleştirmiştir. Çin yenilenebilir enerji konusunda büyük bir üstünlükle lider konumundadır (Kaya ve Bayraktar, 2019: 178-179).

Küresel sistem içinde en etkili aktörlerden biri olan ABD ise ekonomik büyümesinin gerçekleşmesi noktasında fosil yakıt kullanımına en fazla başvuran ülke olmasından dolayı tarihsel sorumlulukları bulunan ülke durumundadır.³Fakat ne yazık ki yönetimin başına gelmiş ABD başkanları çoğunlukla bu sorumluluğu almak istemeyen taraf olmuşlardır (Oğuz, 2019: 538-539). Küresel çevre sorunları herhangi bir devletin tek başına sorumlu tutulabileceği ulusal meseleler değildir. Fakat sorumluluğa sahip olan devletlerin kayıtsız kalması da kabul edilemez. Dolayısıyla iklim değişikliğinin neden olduğu yıkıcı olumsuz etkiler yalnızca bütün ülkelerin ortak kararlar alması ve en önemlisi bu kararları uygulaması ile mümkün olabilecektir.

Bu çalışmanın amacı, iklim değişikliği ile mücadele konusunda sorumlulukları bulunan devletlerden biri olan ABD'nin başkanlık dönemlerinin konu dahilinde karşılaştırmasını yapmaktır. Çalışmanın bölümlerinde 2001 yılından başlanarak günümüze kadar ABD yönetimine seçilmiş başkanların dönemleri incelenecek, konuya dair görüşleri, geliştirdikleri politikalar, iklim değişikliği mücadelesine yaptıkları katkı anlatılacaktır. Bu amaçla çalışma giriş bölümünü takiben beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın 2001-2009 yıllarını kapsayan birinci bölümünde George W. Bush döneminin iklim değişikliği mücadelesi incelenecektir. İkinci bölümde 2009 yılında Obama'nın göreve gelmesiyle ABD'nin değişen iklim değişikliği mücadelesi açıklanacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde Obama'nın iklim mücadelesinden duyduğu rahatsızlığı sık sık ifade eden ve 2016 yılında başkanlığa seçilen Donald Trump'ın küresel iklim mücadelesinde tavrı ve etkisi ele alınacaktır. Son olarak ise Biden döneminde iklim değişikliği mücadelesine yer verilecektir. Ayrıca dönemler karşılaştırılırken konunun daha anlaşılır kılınması için farklı başkanlık dönemlerinde ülkenin yaymış olduğu karbondioksit seviyesi de incelenecektir. Son bölümde ise ABD'nin iklim değişikliği mücadelesindeki önemine yer verilecek ve çalışma tamamlanacaktır.

II. 2001-2009 GEORGE W. BUSH DÖNEMİ'NDE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

ABD sahip olduğu ekonomik ve siyasi güç vasıtasıyla gerek uluslararası anlaşmaların hazırlanması gerekse küresel çevre koruma anlaşmalarının uygulanması hususunda oldukça önemli bir ülke konumundadır. Fakat sahip olduğu ekonomik güç ve küresel ekonomiyi de etkisi altına alan sayısız ekonomik bağlantısı, iklim değişikliği gibi çevrenin korunmasına yönelik müzakerelerin önündeki en büyük engel olarak da görülmektedir. Falkner'e göre bu durum çokuluslu şirketlerin oldukça geniş ekonomik ilişkileri nedeniyle fiili bir veto yetkisine sahip olmalarından ileri gelmektedir. Bu fiili veto yetkisi, ABD'nin içinde bulunduğu ve çok uluslu şirketlerin çıkarlarına ters düşen özellikle çevre kaynaklı anlaşmaların olumsuzlukla sonuçlanmasına yol açmaktadır (Falkner, 2001: 157-158).

Clinton yönetiminde onaylanamayan ve 1997 yılında Japonya'nın Kyoto kentinde imzalanan Kyoto Protokolü de bu anlaşmalardan birini oluşturmaktadır. İklim değişikliği ile mücadelede sera etkisine neden olan gazların kullanımını azaltmayı amaçlayan ve sanayileşmiş ülkelere çeşitli hedefler belirleyen Kyoto Protokolü, yerkürenin sıcaklık seviyesini düşürmeyi amaçlayan uluslararası boyutta yapılan ilk çevre anlaşmasıdır. Kyoto Protokolü'nün yürürlüğe girebilmesi ve yasal yünden bağlayıcı olabilmesi için 1990 yılı toplam karbondioksit salınımlarının en az %55'inden sorumlu olan EK1 ülkeleri ve İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf olan en az 55 devlet tarafından onaylanması gerekirken, 2001 yılında göreve gelen ABD Başkanı Bush ülkesinin ekonomik menfaatlerini düşünerek anlaşmaya taraf olmayacaklarını bildirmiştir (Türkeş, 2006: 8). Ek olarak ABD protokolün geliştirmekte olan ülkelere gönüllü azaltım dışında herhangi bir taahhüt getirmediğini ve bütün sorumluluğun gelişmiş ülkeleri kapsadığını ileri sürmüştür. Bu süreçte geliştirmekte olan ülkeler arasında olan Çin'in Kyoto Protokolüne esaslı katılım sağlamaması ve büyük emisyon yayıcılar arasında sayılmaması Bush yönetiminin en fazla dikkat çektiği konular arasında olmuştur (Cohen ve Egelston, 2003: 319-320). Bu noktada

³EIA'nın yayımladığı enerji bültenine göre, yüz yılı aşkın bir süredir ABD'nin enerji tüketiminin %80'inden fazlasını kömür, petrol ve doğalgaz gibi fosil yakıtlar oluşturmuştur (EIA, 2011). Günümüzde hâlâ ABD enerji talebini büyük ölçüde fosil yakıtlardan karşılamaktadır. Fosil yakıt tüketimi 1985'te 66,4 katrilyon İngiliz ısı birimi (Btu) olarak kaydedilirken günümüzde en yüksek seviye 2007 yılında 85,81 katrilyon İngiliz ısı birimi olarak ölçülmüştür. 2020 yılında ise ABD'de fosil yakıtlardan elde edilen enerji tüketimi 72,94 katrilyon İngiliz ısı birimi olarak kaydedilmiştir (Sönnichsen, 2021).

Bush yönetimi Çin ile olan ekonomik rekabet ve ticaret savaşını göz önünde bulundurmaya gayret etmiştir. Çünkü Çin'in ekonomide giderek artan payı ABD gibi büyük bir gücü rahatsız etmektedir.

Ayrıca iklim değişikliğine karşı şüpheci bir tavır sergileyen Bush'un konuya bakışı değerlendirildiğinde daha çok lobilerin etkisi altında kaldığı görülmektedir. ABD'de bulunan endüstri lobileri iyi örgütlenmiş ve güçlü yapılarıdır. Bu lobiler, Bush yönetiminin iklim değişikliği tutumunda oldukça etkili rol oynamışlar ve Kyoto Protokolü gibi fosil yakıt kullanımına karşı oluşturulacak herhangi bir düzenlemeyi engelleyip işlevsizleştirme konusunda oldukça başarılı olmuşlardır (Giddens, 2013: 178).

Kyoto Protokolü azaltım yükümlülüklerini uygulamayan ülkelerin hiçbir yaptırıma tabi tutulmadan reddedebilmeleri ya da azaltım kredisi kullanma gibi esneklik mekanizmaları barındırması açısından zayıf görülmüştür (Hulme, 2016: 305). Fakat özellikle o dönemdeki en büyük sera gazı salınımına sahip olan ABD gibi büyük bir tarihsel geçmişi olan ülkenin protokolün dışında kalması Kyoto Protokolü'nün başarısız olarak nitelendirilmesinin en büyük nedenini oluşturmaktadır. Çünkü ABD'nin önce imza atıp daha sonra 2001'de çekileceğini açıkladığı bu geri adım Kyoto Protokolü'nün etkinliğini iyice zayıflatmıştır (Şahin, 2017: 83).

İklim değişikliği probleminin küresel sahnede yer almasından itibaren ABD her zaman diğer sanayileşmiş ülkelere göre daha az emisyon azaltma eylemini savunmuştur. George W. Bush yönetimi de küresel baskılara direnerek uzun vadeli hedefler belirleme yanlısı olmuştur (Depledge, 2005: 14). Örneğin Kyoto Protokolü müzakerelerinde ABD kendi hedeflerini gerçekleştirebilmek için 'emisyon ticareti' ve 'ortak yürütme' gibi esneklik mekanizmaları konusunu gündeme getirmiş ve desteklemiştir. Bu durum ABD'nin bu mekanizmalarından yararlanarak taahhütlerini yerine getirmeyeceği ve önlem almaktan kaçınacağı düşüncesiyle gerek AB ülkelerinin gerekse gelişmekte olan ülkelerin bu mekanizmalara şüpheyle yaklaşmasına neden olmuş ve bu uygulamaya karşı çıkmaları ile sonuçlanmıştır (Sağsen, 2017:55).

1990 yılı toplam CO₂ (karbondioksit) salınımları dikkate alındığında %36,1 gibi yüksek bir orana sahip olan ABD'nin Kyoto Protokolüne taraf olmaması 1997 yılında yürürlüğe girmesi beklenen protokolün 2005 yılına kadar ertelenmesine neden olmuştur (Türkeş, 2006: 8). Dahası Başkan Bush İskoçya'da katıldığı G8 Zirvesinde sera gazlarıyla mücadelenin sağlanabileceğini fakat Kyoto sürecinin sona erdirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kyoto Protokolü'nü kabul etmenin ekonomik açıdan ülkesine zarar vereceğini, bunun için de bu protokol yerine başka formüllerin geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (CNN, 2005). Bu doğrultuda gelecek yıllarda ABD'nin de sürece dahil edilmesi için uluslararası alanda Kyoto Protokolü'nün yerine geçebilecek farklı bir anlaşma düşüncesi temel alınarak birçok görüşme ve müzakere yapılmış fakat başarıyla sonuçlanamamıştır (Downie, 2014: 10).

ABD küresel gücünü kullanarak salınımların azaltılması için uluslararası alanda liderlik etmeyi zaten amaçlamamış, eyaletler düzeyinde de oldukça başarısız bir iklim değişikliği politikası geliştirmiştir. George W. Bush 2002 yılında 2002-12 yılları arasında ülkedeki sera gazı yoğunluğunu 1990 yılı seviyelerine göre %18 seviyesine çekmeyi hedef olarak belirlemiştir. Bush'un bu politikasının o dönem için toplam salınımlarda %4 oranında azalma sağlayacağı ve ekonomide karbonsuzlaşma eğilimi ile uyumlu olduğu söylenebilir. Fakat bu politika yenilebilir kaynaklar, karbon yakalama ve depolama, nükleer enerji için gereken vergi teşviklerinden oldukça uzak tutulmuştur. Yine 2007 yılında Bush yönetimi otomobillerdeki yakıt verimliliğini artırmayı hedefleyen yeni bir kanun çıkartmıştır. Fakat bu tür tedbirlerin iklim değişikliğine yönelik kaygıların dışında daha çok enerji güvenliği ile ilgili olduğu görülmüştür (Giddens, 2013: 28-129). Yani Bush yönetimi her zaman ekonomik kaygılarını ön planda tutmuş ve iklim değişikliğine dair kanun çıkarma konusunda isteksiz olmuştur. 2001-2009 Bush döneminde ABD'nin karbondioksit emisyonları 5,76 milyar tondan 6 milyar tona kadar yükselmiştir (Statista, 2021).

III. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİYLE MÜCADELEDE OLUMLU KAZANIMLAR: 2009-2017 BARACK OBAMA DÖNEMİ

Başkan Obama 2008'de seçildiğinde ulusal ve uluslararası olmak üzere genişletilmiş bir iklim değişikliği politikasının gerekliliğinden bahsetmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak nükleer enerji, karbon yakalama ve depolama ile diğer teknolojiler için sübvansiyonlar öneren tasarımı içeren Amerikan Temiz Enerji ve Enerji Güvenliği kanununa destek vermiştir. Fakat yeterince radikal olmaması, maliyeti ve ABD ekonomisinde oluşturacağı hasar gibi çeşitli eleştirilere maruz kalmış ve tasarı senatoda iptal edilmiştir (Giddens, 2013: 130).

Barack H. Obama, iklim değişikliğiyle olan küresel mücadelede ülkesinin de sorumluluklarını yerine getireceği mesajlarını vermiştir. Uluslararası camia ve toplumda memnun edici etkiler bırakan Obama bu doğrultuda rapor ve doğrulamaya dayalı azaltım taahhütleri barındıran yeni bir anlaşma yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Berberoğlu, 2011: 22). Obama yönetimindeki ABD'nin iklim değişikliğine dair değişen bu tavrının önceki başkan G. W. Bush yönetiminin uluslararası alanda bıraktığı olumsuz etkiyi düzeltmek için olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2012 yılında geçerliliği dolacak olan Kyoto Protokolü'nün yerine yapılacak olan yeni bir anlaşma için 2007 yılında Bali'de düzenlenen toplantıda sayısal hedef belirlemek istemeyen ABD yüzünden anlaşmazlıklar çıkmış ve zirve belirli rakamların belirtilmediği bir anlaşma ile sonuçlanmıştır (Roskin ve Berry, 2014: 461). Bali zirvesinin tam olarak amacına ulaşamamasından sonra 2009 yılında Birleşmiş Milletler öncülüğünde Kopenhag'da müzakere düzenlenmesine karar verilmiştir. Kopenhag uzlaşmasında ülkeler kendi seçtikleri yılları baz alarak emisyonları azaltacaklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda ABD ise 2005 yılını baz alarak ve enerji mevzuatına bağlı kalarak 2020'de %17, 2025'de %30, 2030'da %42 ve 2050'de %83 azaltım yapabileceğini belirtmiştir (Şahin, 2017: 88-89). Fakat gelişmekte olan ülkelere sorumluluk tanımlanmasına yönelik yeni bir iklim anlaşması planı üzerinde uzlaşa sağlanamayınca konferansın başarısız olduğuna dair biz izlenim oluşmuştur. Aslında Kopenhag Konferansı ülkeleri Paris Anlaşması'na taşıyan önemli bir adımdır (Yanardağ ve Bozkurt, 2017: 76). Paris anlaşmasına giden yolu açan en önemli girişim ise 2013 tarihli Varşova Konferansı'nda devletlerin 'Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı' (INDC- Intended Nationally Determined Contribution) raporunun sunulmasının istenmesi olmuştur. O zaman birçok eleştiriye maruz kalan bu INDC'ler, Paris Anlaşması'nın kabul edilmesine çok önemli katkı sağlamıştır. Öyle ki Barack Obama sayesinde değişen ABD iklim politikaları sonucunda sağlanan ABD- Çin anlaşmasının bu süreçteki rolü oldukça fazladır (Sayman, 2015: 1). Çünkü INDC'lerin toplanması devletler üzerinde bir taraftan baskı oluştururken diğer taraftan iyi bir iletişim ve iş birliği ağı da geliştirmiştir (Yanardağ ve Bozkurt, 2017: 77).

İklim değişikliğinin yıkıcı etkileri ABD'yi de oldukça fazla etkilemektedir. 2012 yılında ABD tarihinde yüksek maliyetli ve hasarlı kasırgalardan biri olarak tarihe geçen Sandy Kasırgası 65 milyondan fazla nüfusu etkilemiş, can ve mal kayıplarına sebep olmuştur. ABD'nin en büyük şehirlerinin de aralarında bulunduğu 24 eyalet kasırgadan etkilenmiş ve ülke genelinde Sandy'nin maliyeti 68 milyar doları bulmuştur (Halverson ve Robenhorst, 2013: 20-21). İklim değişikliğiyle doğrudan ilişkilendirilebilecek ve kayıtlara geçen en büyük kasırga olan bu doğa olayının ABD'de yarattığı maddi ve manevi hasar Obama yönetimini daha fazla iklim değişikliğiyle ilgilenmeye ve artık kararlı tedbirler almaya yöneltmiştir (Oğuz, 2019: 529). Bu doğrultuda Barack Obama özellikle başkanlığının ikinci döneminde iklim değişikliği sorununa yönelik önemli adımlar atma gayreti içinde olmuştur. Obama bunun için önemli çalışması olan İklim Eylem Planı'nı ve bu planın temel unsurlarından biri olan Temiz Enerji Planı'nı açıklamıştır (Manioğlu, 2020: 159). İklim değişikliğine dair yeni adımlar atarken diğer yandan ülke olarak iklimin değişen etkilerine hazırlıklı olunmasının da önemli olduğunu savunmuş ve İklim Eylem Planı'nın bir diğer bölümünü bu hedeflere yönelik olarak hazırlamıştır.

Obama İklim Eylem Planı'nda iklim değişikliğine neden olan ve halk sağlığında olumsuz etkiler bırakan karbon kirliliğini azaltmaya yönelik hedeflerini vurgulamış ve temiz enerji kaynaklarına geçilmesinin üzerinde durmuştur. Ayrıca ABD'nin küresel iklim değişikliğiyle mücadele etmek için uluslararası çabalara liderlik etmesi gerektiği ve küresel bir çözüm oluşturulması için harekete geçilmesinin elzem olduğunu söylemiştir. Bu doğrultuda diğer ülkelerle iş birliğinin artırılarak temiz enerji kullanımını arttırmak ve israfı azaltmak, fosil yakıt kullanımını azaltmaya yönelmek, iklim değişikliğine karşı küresel direnç yaratmak ve finansman oluşturmak gibi hedefler belirlemiştir (Executive Office of the President, 2013: 5-21). ABD'nin iklim değişikliğiyle ortak mücadele etmek için sergilediği bu tavrı uluslararası alanda yaratılacak ortak bir mücadele için oldukça önemli bir adım olmuştur.

2015 yılında 150 ülke liderinin katılımıyla Paris'te gerçekleştirilen 21. Taraflar Konferansı (COP21) liderlerin ortak çözüm arayışlarına dair konuşmalarıyla dikkatleri üzerine çeken bir konferans olmuştur. Burada konuşma yapan Başkan Obama iklimin ilerleyişindeki bozulmalardan hiçbir devletin muaf tutulamayacağı, ülkesinin de en büyük ikinci emisyon sağlayıcısı⁴olarak bu sorundaki rolünü ve sorumluluğunu kabul ettiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda Kopenhag'da belirlendiği kriterlere uyum sağlayarak gelecek 10 yıl içinde emisyon seviyelerinde ciddi azalmalar yaratacaklarını vurgulamıştır. Dolayısıyla Paris'te de düşük karbonlu ve uzun vadeli bir strateji geliştirilmesini belirleyen bir anlaşma yapılmasını arzuladığını belirtmiştir. "İklim değişikliğine dur

⁴ Bahsedilen dönemde Çin, CO₂ emisyonlarında 10,5 milyar ton karbondioksit salınımıyla birinci sırada yer almaktadır. En fazla salınım yapan ikinci ülke konumunda olan ABD ise, 5 milyar tondan fazla emisyonu neden olmuştur (PBL, 2015).

diyebilecek son nesiliz” sözleriyle konuya dair isteğini vurgulayan Obama geliştirmekte olan ülkelere de finansman desteğinde bulunacaklarını ve gelecek için geç kalmamayı umut ettiğini yinelemiştir (The White House, 2015).

İklim değişikliğine karşı verilen uluslararası mücadeleye yeni bir soluk getirme arayışıyla 2015 yılında düzenlenen Paris İklim Konferansı’nda kabul edilen Paris İklim Anlaşması gerek bağlayıcı kural ve yükümlülükler barındırması gerekse geliştirmekte olan ülkelerin de azaltım eylemlerine katılması bakımından Kyoto Protokolünden ayrılmaktadır (Mazlum, 2019: 11). Paris İklim Anlaşması, küresel ortalama sıcaklık artışını 2 derecenin altına hatta 1,5 dereceye kadar düşürme amacı taşıyan evrensel bir anlaşmadır. Geliştirmekte olan ülkeleri de sürece dahil eden anlaşma, gelişmiş ülkelerden 2025 yılına kadar 100 milyar dolardan fazla finansman desteği sağlamalarını istemektedir (Karakaya, 2016: 3).

Bütün çabalara rağmen Kyoto Protokolüne katılmak istemeyen ABD Paris İklim Anlaşmasında önemli liderlik rolü üstlenmiştir. Başkan Obama Çin ile ABD arasındaki anlaşmazlıkları çözerek ve anlaşmayı hızla onaylayarak yürürlüğe girmesinde oldukça etkili olmuştur (Mazlum, 2019: 62). Diğer bir ifadeyle ortak bir anlaşmaya varılması ve iklim değişikliğinde gerçekten somut adımlar atılabilmesi için Obama’nın Paris İklim Anlaşması sürecinde üstlendiği rol çok önemlidir. Öyle ki emisyon salınımında ilk beş ülke arasında bulunan Çin ve Hindistan’ın ABD’nin de içinde yer alacağı bir anlaşmada bulunması Obama Yönetiminin başarısı olarak kabul edilebilecektir.

Genel olarak Obama yönetimi iklim değişikliğini önemli bir tehdit olarak görmüştür. Hatta herhangi bir önlem alınmazsa kıtlık, kuraklık ya da sel, taşkın gibi ekstrem olayların görülme sıklığında artış olacağından bu sorunun terörizm, nükleer silahlar, Ortadoğu gibi genel dış politika sorunlarından bile daha ciddi bir sorun olduğunu vurgulamıştır. İklim değişikliği konusunda iddialı hedefler ortaya koyan yönetimin bu hedefleri yerine getirebilmek için somut adımlar attığı da 2015 yılındaki Ulusal Güvenlik Stratejisi’nde açıkça görülmektedir (Manioğlu, 2020: 159). Benzer şekilde ABD’de yeni inşa edilecek olan elektrik santrallerindeki karbon emisyonlarını kısıtlamak için 2013 yılında hazırladığı iklim planı, küresel ısınmaya sebep olan karbon kirliliğini azaltmaya yönelik ilk federal girişimdir (BBC News, 2013). Gelecekteki enerji santralleriyle ilgilenen bu planla Obama bir üst sınır belirleyerek ‘sınırsız karbon kirliliği boşaltımı’ olarak adlandırdığı olaya engel olmak istemiştir (CNBC, 2013).

Obama dönemi iklim değişikliği ile mücadelede önemli adımların atıldığı bir dönem olmuştur. Genel olarak küresel ısınmayla mücadele ve karbon salınımını azaltmak Obama’nın öncelikli politika amacı olmuştur. Bu doğrultuda sekiz yıllık dönemde ABD emisyonlarına bakıldığında Bush dönemine göre başarılı olduğu görülmektedir. Zira Bush döneminde 6 milyar tona kadar ulaşan emisyonlar Obama döneminde 5,13 milyar tona düşmüştür (Statista, 2021). Söz konusu dönemde ABD’nin atmosfere saldırdığı karbondioksit 1990 seviyelerine göre % 11 oranında azalmıştır (Climate Home News, 2020).

IV. KÜRESEL İKLİM MÜCADELESİNDE 2016-2021 DÖNEMİ: DONALD TRUMP ETKİSİ

ABD’nin 44. başkanı olan Barack Obama yönetiminin ardından 2016 yılında göreve seçilen Donald Trump göreve başladığında ilk olarak Amerika Enerji Planı’nı (America First Energy Plan) uygulamaya koymuştur. İklim değişikliğine karşı adeta bir kıyım olan bu plan ABD’de kömür endüstrisinin yeniden canlandırılması ve fosil yakıt üretilmesini içermektedir (Bostanoğlu, 2018: 6). Yine bu planla ülke içinde atıl durumdaki doğalgaz, kaya gazı ve petrol kaynaklarının en yakın zamanda ekonomiye kazandırılması istenmiştir. Körfez ülkeleriyle enerji konusunda olumlu ilişkiler yürütmeyi amaçlayan Trump enerji konusunda tam bağımsız bir ülke konumuna gelmeyi amaçlamıştır. Zaten Trump yönetime geldiğinde Beyaz Saray internet sitesinden küresel ısınma başlığının kaldırılması kendisinin konuya olan tavrını ve yürüteceği politikayı açıkça ortaya koymuştur (Kavaz, 2017: 2). Trump yönetiminin aldığı bu ilk kararlar Obama’nın aktif rol oynadığı ve diğer iklim anlaşmalarına kıyasla daha fazla sayıda devlet tarafından imzalanan iklim anlaşması olarak ayrı bir öneme sahip Paris İklim Anlaşması’nın ABD’de uygulanabilirliğini bu kadar kısa bir sürede olumsuz etkileyen adımlar olmuştur.

Başkan Trump 28 Mart 2017’de ‘Enerji Bağımsızlığının ve Ekonomik Büyümenin Teşvik Edilmesi’ başlıklı bir kararname yayınlamaya Obama döneminde hayat bulmuş bütün iklim değişikliği politikalarını yürürlükten kaldırma amaçlamıştır. Obama’nın İklim Eylem Planı gibi karbon kirliliğini azaltmaya yönelik önemli iklim ve enerji hedeflerinin yer aldığı birçok önemli iklim değişikliği düzenlemesi Trump’ın kararıyla iptal edilmiştir (Ağaçayak vd., 2017: 3). Donald Trump’ın fosil yakıt kullanımını artıracak yeni politikaları ülke ekonomisini ve çıkarlarını her zaman öncelikli tuttuğunu ve iklim değişikliğini kabul etmediğini göstermektedir. Öyle ki yeni politikalarının enerji alanında fosil yakıt kullanımının artırılması üzerine

oluşturulduğunu, Trump'ın göreve başladıktan sonra yaptığı kritik atamalardan biri olan Dışişleri Bakanlığına bir petrol şirketinin eski CEO'sunu ataması ispatlar niteliktedir (Manioğlu, 2020: 159-160).

Başkanlık döneminde olabildiğince Obama'nın izlerini silmeye odaklanan Trump fosil yakıtlar üzerindeki kısıtlamaları kaldıracak politikalar belirledikten sonra iklim değişikliğinin Çin'in aldatmacası olduğunu yineleyerek Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Programına yapılan maddi katkının durdurulmasını istemiştir. Aynı şekilde geliştirmekte olan ülkelere maddi destek sağlamak amacıyla oluşturulan Yeşil İklim Fonu'na yapılan desteği de keseceğini belirtmiştir (Cengiz, 2016).

Daha seçilmeden iklim değişikliğine inanmadığını belirten Trump yaptığı bir konuşmada ABD'nin Paris Anlaşması'ndan çekilmesi gerektiğini ve en büyük arzusunun bu olduğunu açıklamıştır. Göreve geldikten itibaren enerji ve yatırım odaklı duruşunu koruyan Trump yine 2016 yılındaki konuşmasında Paris Anlaşması'nın, yabancı bürokratların ABD'nin ne kadar enerji kullanacağını kontrol edeceğine izin verdiğini, bunun da ABD çıkarları için olumsuz olduğunu ve anlaşmadan vazgeçilmesi gerektiğini vurgulamıştır (BBC News, 2016). Trump'ı Paris Anlaşması'nda en fazla rahatsız eden nokta anlaşmanın özellikle kömür kullanımını büyük miktarda azaltılmasını gerektirmesidir. Çünkü ABD, ekonomisi kömüre bağlı olan ve en fazla kömür kullanan ülkelerden biridir.⁵Bu da Trump'ın anlaşmayı neden ideal bulmadığını açıklamaktadır (Bostanoğlu, 2018: 6). Göreve başladığında ise hiç vakit kaybetmeden 1 Haziran 2017'de 2015 yılında Paris'te kabul edilen Paris İklim Anlaşması'ndan ülkesini çekme kararını bildirmiştir. Gerekçe olarak ise ABD'nin anlaşma hükümlerine uyması durumunda birçok vatandaşının işsiz kalacağını göstermiş ve anlaşmanın ekonomik çıkarlarına uymadığını savunmuştur. Anlaşmadan ayrılma sürecinin ise 2020 yılında tamamlanacağını belirtmiştir (Topçu, 2018: 128). Görüldüğü gibi Trump zaten anlaşmadan çekileceğinin sinyallerini çok önceden vermiş ve her zaman iklim değişikliği ile mücadele edilmesi gerektiği söylemlerine karşı çıkmıştır. İklim değişikliğine karşı verilen küresel mücadelenin dönüm noktası olan Paris Anlaşması'ndan da çekilerek sorumluluklarını kabul etmemiş, büyük bir boşluk yaratmış ve süreci yavaşlatmıştır.

Kömür ve petrole dayanan bir enerji üretimiyle ABD vizyonunu canlandırmayı amaçlayan Trump'ın Paris İklim Anlaşması'ndan çekilme başvurusu, Birleşmiş Milletler (BM) nezdindeki düzenlemeler tamamlanınca 4 Kasım 2020'de resmîyet kazanmış ve ABD anlaşmadan ilk çekilen ülke olmuştur (McGrath, 2020). ABD'de George W. Bush'un iklim değişikliği mücadelesinde başarısız geçen döneminden sonra Obama'nın toparladığı ve gerçekten sorumluluk aldığı olumlu ortam başkanlığa Trump'ın gelmesiyle yeniden bozulmuştur. Gelecek dönemlerde ABD Paris Anlaşması'na yeniden dahil olsa bile anlaşmada olmadığı zamanların sonuçları olacaktır. Bununla birlikte Paris Anlaşması'nın imzalanma sürecinde Obama yönetiminin üstlendiği liderlikten sonra Trump'ın oluşturduğu hayal kırıklığı anlaşmaya taraf olan diğer ülkelerde yavaş tutum sergilemesine yol açabilir.

Trump döneminde ABD'nin karbondioksit emisyonlarına bakıldığında, Obama dönemindeki düşüşler ilk üç yıl devam etmiştir. Fakat 2018'de yeniden artışa geçerek %3,4 oranında yükselmiştir (News, 2019). ABD'de 2018 yılında 5,27, 2020 yılında 4,57 milyar ton karbondioksit salınımı yapılmıştır. 2020 yılındaki bu düşüş ise endüstri ve seyahati önemli ölçüde etkileyen COVID-19 salgını nedeniyle ortaya çıkmıştır (Tiseo, 2021).

V. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİYLE MÜCADELEDE YENİ BAŞKAN: JOE BİDEN DÖNEMİ (2021-)

3 Kasım 2020'de yapılan başkanlık seçimini kazanarak ABD'nin 46. Başkanı olan Joe Biden yayınladığı dış politika beyannamesinde Trump dönemindeki hataların tekrarlanmayacağını iklim değişikliği gibi küresel sorunlarla mücadelede diğer ülkelere liderlik ederek Trump'ın istikrarsız ve geleceği tehlikeye atan politikalarından doğan hasarı onaracağını belirtmiştir. Paris İklim Anlaşması'nın önemine değinen Biden ABD'nin tekrar anlaşmaya katılacağını ve diğer ülkelere de öncülük edeceğini vurgulamıştır (Biden ve Harris, 2020). Biden'in bu beyanı, Trump dönemine göre ayrı bir rota çizileceğinin İklim değişikliği konusunda Obama dönemine benzer politikalar izleyeceğinin göstergesi durumundadır.

Joe Biden göreve başladığı ilk gün ülkesinin Paris Anlaşması'na yeniden katılacağını belirten mektubu BM'ye göndermiştir. Trump'ın resmi olarak anlaşmadan çıkmasının ardından 19 Şubat 2021 tarihinde Başkan Biden ülkesinin yeniden anlaşmaya taraf olmasını sağlamıştır (Denchak, 2021). İklim değişikliği konusunda

⁵ ABD küresel bağlamda Çin ve Hindistan'dan sonra en fazla kömür üretimi ve tüketimi yapan ülkedir. 2019 yılında ABD 639 milyon 800 bin ton kömür üretimi yaparken, 270 milyon 851 bin ton kömür tüketimi gerçekleştirmiştir (Anadolu Ajansı, 2020). Ayrıca 2019 yılı itibarıyla yaklaşık 249,5 milyar ton ile dünyanın en büyük kömür rezervine sahip ülkesi olmuştur. Ülkenin küresel rezervlerdeki payı ise %23,3'tür (Garside,2020).

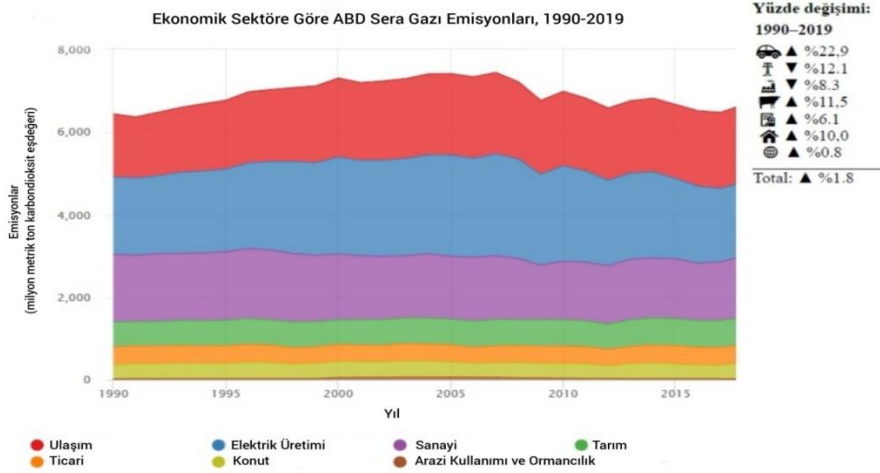
iddialı bir iklim planı oluşturan Biden 2050 yılına kadar sera gazı emisyonlarını net sıfıra indireceğini, temiz enerji altyapısı ve iklim politikalarına 2 trilyon dolar yatırım yapacağını ve karbon kirliliğini azaltmaya yönelik politikalar izleyeceğini açıklamıştır. Tabii Biden'ın ana hatlarını ortaya koyduğu bu plan kongreden geçmesiyle mümkün olabilecektir. Çünkü ABD tarihinde önemli iklim yasaları genellikle kongreden yeterli imzayı alamadığı için hayat bulamamaktadır (The Guardian, 2020).

İklim değişikliğini 'varoluşsal tehdit' olarak nitelendiren Biden iddialı iklim planlarının yanında çevre politikalarını belirleyecek ekibini de tanıtmıştır. İlk olarak Beyaz Saray İklim Politikası bölümü kurularak başına Obama'nın Çevre Koruma Ajansı yöneticisi ve oldukça tecrübeli bir isim olan Gina McCarthy'yi atayan Biden, Kuzey Karolina'nın en iyi çevre düzenleyicisi olan Michael Regan'ı da Çevre Koruma Ajansı'nın başına atamıştır. Biden bu ekibin iklim değişikliğine karşı iddialı planlar belirleyeceğini ve kendi yönetiminin politikalarının temel sütunlarından birinin iklim değişikliği ile mücadele olduğunu belirtmiştir (Deutsche Welle, 2021).

Bu önemli atamalara ek olarak aşırı hava olaylarına karşı su, ulaştırma ve enerji altyapısının modernize edileceğini, 500 bin elektrikli araç şarj istasyonu kurulacağını ve 1,5 milyon enerji dostu ev inşa edileceğini açıklamıştır (Deutsche Welle, 2021). ABD'nin genel nüfusu düşünüldüğünde bu sayılar çok basit görülebilir. Fakat Trump gibi iklim değişikliğine inanmama durumu ve küresel mücadeleyi baltalayacak adımlar atmak yerine Biden Yönetiminin göreve gelir gelmez Paris Anlaşması'na yeniden dönerek ülke içinde kararlı politikalar izlemesi oldukça umut vericidir.

VI. KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ MÜCADELESİNDE ABD'İN ÖNEMİ

Dünya'nın en büyük ekonomik gücü ve küresel sistemdeki en önemli aktör olan ABD'nin bu gücü aslında uluslararası ortamda çevresel sorunlarla mücadelede etkili olma fırsatını artırmaktadır. Fakat geçmişten bugüne atmosfere saldıran sera gazı emisyonlarıyla iklim değişikliğinde temel sorumlulardan biri olan ABD bu konuda oldukça isteksiz davranmaktadır. ABD'nin fosil yakıt bağımlılığı ve ekonomisiyle dünya genelinde en fazla sera gazı salınımına neden olan ülkelerden biri olduğu yadsınamaz bir gerçektir⁶ (Manioğlu, 2020: 157).

Kaynak:EPA (2021).Greenhouse Gas Inventory Data Explorer.

<https://cfpub.epa.gov/ghgdata/inventoryexplorer/#allsectors/allsectors/allgas/econsect/all>

ABD'nin uzun dönemli sera gazı kaynaklarının değişimine bakıldığında 1990-2019 yılları arasında ulaşım, elektrik üretimi ve sanayinin en büyük sera gazı kaynağı olduğu görülmektedir. Ulaşım sektöründen kaynaklanan emisyonlar 2019 yılında 1990 yılına göre %22,9 oranında artmıştır. 2019 yılında toplam sera gazı emisyonlarının %29'unu ulaşım sektörü oluşturmuştur. Bunu elektrik ve sanayi sektörleri takip etmektedir. Sera

⁶Statista tarafından sağlanan verilere göre, ABD yalnızca 2018 yılında 5,27 milyar ton, 2019 yılında 5,13 milyar ton ve 2020 yılında 4,57 milyar ton karbondioksit emisyonuna neden olmuştur (Statista, 2021). ABD sanayi devriminin doğuşundan günümüze kadar toplam 400 milyar ton emisyonuna neden olmuştur. Bu durum ABD'yi küresel sera gazı salınımına en fazla katkı yapan ülkelerden biri yapmaktadır (Tiseo, 2021). Günümüzde küresel emisyonların %27'sinden Çin sorumlu olurken, ikinci en büyük yayıcı ABD, küresel toplamın %11'inden sorumludur (CNBC, 2021).

gazı emisyonlarında en büyük ikinci paya sahip olan elektrik üretimi 2019'da toplam emisyonların %23'ünü oluşturmuştur ve 1990 yılına göre %12,1 oranında azalma görülmektedir. Sanayi ise 2019 yılındaki toplam emisyonların %23'ünü oluşturmuştur. Bu sektörde 1990 yılına göre %8,3 azalma görülmektedir. Diğer bir sera gazı kaynağı olan tarım ise 2019 sera gazı emisyonlarının %10'una neden olmuş ve 1990 yılına göre bu sektörden kaynaklanan emisyonlar %11,5 oranında artış göstermiştir. Ticari ve konut sektörü işletmelerden ve evlerden kaynaklanan sera gazı emisyonlarını kapsamaktadır. Bunlar sera gazı içeren ürünlerin kullanılması, atıkların işlenmesi ve ısı için yakılan fosil yakıtların kullanılmasının neden olduğu emisyonlardır. 1990-2019 yılları arasında konutlardan kaynaklanan sera gazı oranı %10, işletmelerden kaynaklanan sera gazı oranı ise %6,1 oranında artmıştır ve 2019 toplam sera gazı emisyonlarının %13'üne tekabül etmektedir. Diğer bir sektör olan arazi kullanımı ve ormancılığın neden olduğu sera gazı emisyonları ise çoğunlukla tarımsal faaliyetler ve ormansızlaşmadan kaynaklanmaktadır. 1990-2019 yılları arasında bu sektörden kaynaklanan emisyonlar %0,8 oranında artmıştır. 2019 yılı toplam emisyonlarında ise %12'lik paya sahip olmuştur (EPA, 2021). Görüldüğü gibi ABD'de salınımların en büyük nedeni fosil yakıt kullanımından kaynaklanan sera gazı emisyonlarıdır. Bu emisyonlarda en büyük payı oluşturan ulaşım, %62'sini fosil yakıtların oluşturduğu elektrik üretimi, enerji üretmek amacıyla fosil yakıtların ve belirli kimyasal reaksiyonların kullanıldığı sanayi fosil yakıtların en fazla kullanıldığı alanlardır. Yine işletme ve evlerden kaynaklanan emisyonlar, tarımsal faaliyetler, arazi kullanımı ve karbondioksiti absorbe eden ormanlık alanların azalması insan faaliyetlerinin neden olduğu sera gazı oranını önemli ölçüde artırmaktadır.

Her yıl düzenli olarak yayınlanan İklim Değişikliği Performans Endeksi (CCPI) 2020 verilerine göre; ABD'nin iklim değişikliği politikası oldukça sorunlu görülmektedir. Yenilenebilir enerjiden iklim politikasına kadar bütün kategorilerde çok düşük puan alan ABD ulusal alanda sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik politika geliştirmedikten sonra iklim değişikliğiyle mücadelede olumsuz bir imaj sergilemekte ve endekste diğer ülkelerden sonra sonuncu olarak 61. sırada yer almaktadır (CCPI, 2020: 23). Giddens kapsamlı bir iklim değişikliği politikası geliştirmesi beklenen ve endüstriyel ülkeler arasında en başarısız olan ABD'nin ulusal düzeyde hiçbir şey yapmamasını üç sebebe bağlamıştır. İlk olarak başkanın kongre ile müzakere etmesini öngören güçler ayrılığı ilkesidir. İkinci sebep lobilerin kongre üyeleri üzerinde oluşturduğu ağırlıktır. Son olarak ise iklim değişikliğinin kutuplaştırılmış bir sorun haline getirilmesidir. Öyle ki kongredeki Cumhuriyetçi sağ konuya ilgisiz kalmaktadır. Eğer demokratların hâkim oldukları eyaletlerdeki iklim eylemleri bütün eyaletlerde uygulanmış olsa, ülke genelindeki karbon salınımı 2020 dahil olmak üzere 1990 düzeylerinin %27 gibi önemli bir seviye altına düşecektir. Fakat sürecin bu şekilde işlemesi böyle bir sonucun önündeki en büyük engellerden biridir (Giddens, 2013:131-132).

ABD eyaletlerine bakıldığında ise her eyalet iklim değişikliğinden etkilendiği ölçüde mücadeleye destek olmaktadır. Örneğin Kaliforniya, Washington, Oregon, Alaska, Hawaii gibi ABD'nin pasifik eyaletlerinde yaşayanlar iklim değişikliğinin etkilerini yaşamakta ve mücadeleyi desteklemektedirler. Fakat Montana, Utah, Colorado, Arizona gibi dağ eyaletlerinde yaşayanlar iklim değişikliğinin yalnızca belirli bölgeleri etkilediği söylemektedirler (Funk ve Hefferon, 2019). İklim değişikliği mücadelesine destek veren eyaletlere bakıldığında Kaliforniya eyaleti oldukça önemlidir. Bu eyalet sera gazı emisyonlarına sınırlama getiren ilk eyalettir ve sera gazı salınımlarını azaltmak için 2050 yılında emisyonlarını 1990 seviyelerine göre %80 azaltma gibi yüksek hedefler belirlemiştir (Arı, 2010: 94). Aynı şekilde ABD'nin Vermont eyaleti de sera gazı emisyonlarını azaltma konusunda kararlıdır. Bu doğrultuda emisyonlarını %80-90 oranında sınırlamak istemektedir. Hedefine ulaşmada oldukça başarılı ilerleyen Vermont'un emisyonları 2005 yılından beri yılda bir milyon ton azalmıştır ve azalmaya devam etmektedir. İklim değişikliğinin etkilerini hisseden eyaletlerden biri olan Hawaii ise 2015 yılında tüm eyalet elektriğini yenilenebilir kaynaklardan karşılamaya yönelik yasayı kabul eden ilk ABD eyaleti olmuştur. Zaten ABD'nin bu eyaleti yenilenebilir enerji kullanımında lider konumundadır. Yenilenebilir enerji konusunda Teksas eyaleti de oldukça başarılıdır. Öyle ki Teksas ABD'nin en yüksek rüzgâr enerjisi üretimine sahip eyalettir. Yine Iowa, Kansas ve Güney Dakota güçlerini büyük oranda rüzgâr enerjisinden sağlayan eyaletlerdendir. Ayrıca Maine, Washington, Idaho, Oregon gibi bazı ABD eyaletleri büyük ölçüde yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmişlerdir (Zulinski, 2018). Federal devletin iklim değişikliğine karşı değişen tavrı karşısında, iklim değişikliğinin etkilerini yaşayan eyaletlerin konuya bakışı ve geliştirdikleri politikalar son derece önemlidir.

ABD Enerji Bakanlığı'nın analitik ve istatistik ajansı olan ABD Enerji Enformasyon İdaresi (U.S. Energy Information Administration [EIA]) kapsamlı veri ve bilgiler ile kısa veya uzun vadeli enerji raporları yayınlamaktadır. EIA'nın 2021 Mart ayında yayınladığı son analizinde ABD'nin 2020 yılında CO₂ emisyonlarının %11 azaldığını belirtmiştir. Kurum bu düşüşü COVID-19 salgınından kaynaklanan ekonomik

daralma ve daha az enerji tüketimine bağlamıştır. Fakat tahminsel verilere bakıldığında gelecek 2 yılda CO₂ emisyonlarının artacağı tahmin edilmektedir (EIA, 2021: 4).

IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli) iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerinden korunmak ve iklim değişikliğini önlemek amacıyla ciddi adımlar atılması gerektiği konusunda uyarılarını yinelemektedir. 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarının yarıya düşürülmesi hatta 2050 yılından sonra net olarak sıfırlanması gerektiği en önemli hedef olarak belirtilmektedir. Küresel emisyonların %13'lük kısmını kendi başına üreten ABD diğer ülkelere göre daha fazla sorumluluk almalı ve küresel gücünü bu alanda daha fazla kullanmalıdır (Carlock ve Lashof, 2021). Bu konuda EIA İmalat Enerji Tüketimi Anketi'nin (EIA Manufacturing Energy Consumption Survey) tarihsel veriler ve tahminlerine dayanan raporuna göre; ABD'nin petrol, doğalgaz ve kömür üretiminin neden olduğu karbondioksit emisyonlarının toplamına bakıldığında 2020 yılında 4.583 milyar ton emisyonla sebep olmuştur. Rapora göre ABD'nin enerji kaynaklı CO₂ emisyonlarının 2021 yılı için 4.843 milyar ton ve 2022 yılı için ise 4.954 milyar ton olacağı tahmin edilmektedir (EIA, 2021: 52). Görüldüğü gibi dünya genelindeki emisyonlara bakıldığında çok yüksek emisyon değerlerine ulaşan ABD'nin sorumluluklarının bilincinde olarak, küresel mücadeleye destek olması gerekmektedir. İklim değişikliği sorunu sınır tanımadığından iş birliğiyle çözülebilecek bir problemdir. Uluslararası alanda yapılan iklim anlaşmaları bu iş birliğinin sağlanabilmesi ve olumlu sonuçlara ulaşılması açısından en önemli araçlardır.

ABD gibi büyük bir gücün bu anlaşmalarda bulunması ve hedeflere yönelik adım atması hem genel emisyonlarda ciddi azalış sağlayacak hem de diğer ülkelerin de mücadeleye katılımını artıracaktır. Ayrıca anlaşmalarda geçen iklim değişikliğiyle mücadelede gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere maddi destek sağlaması konusunda ABD ekonomisi güçlü bir finansal kaynaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Artan endüstriyel faaliyetler ve fosil yakıt kullanımıyla ciddi sonuçlar doğuran iklim değişikliği son zamanlarda etkilerini giderek artırarak 20. yüzyılın güncel sorunlarından birini oluşturmaktadır. Bu küresel sorunun doğrudan ve dolaylı etkileri ise yalnızca insanlar üzerinde değil bitkiler, ekosistemler, hayvanlar gibi birçok canlı üzerinde görülmektedir. İklim değişikliğinin yıkıcı etkilerini azaltmak ve gelecek nesillere ağır tahribatlar bırakmamak için öncelikli amacın atmosfere salınan sera gazlarını azaltmak olması konusunda hemen her kesim mutabıktır.

İklim değişikliğinin etkileri devam ettiği sürece neler olabileceği konusunda endişe verici birtakım senaryolar ortaya atılmakta ve bilim insanları devletleri bu konuda sıklıkla uyarmaktadır. Fakat her devlet sorumluluk alma konusunda istekli olmadığı gibi uluslararası anlaşmalara çıkarlarına uygun olarak katılım sağlamaktadır. Bu noktada sözü edilen devletlerden biri de ABD'dir. İklim değişikliğinin en büyük tetikleyicisi olan sera gazlarının salınımı konusunda en sanayileşmiş ülkelerden biri olan ABD'nin geçmişten gelen sorumlulukları bulunmaktadır. Fakat ne yazık ki bazı devlet başkanları bu konuyu dikkate değer görmemişlerdir. Örneğin iklim değişikliğini önlemeye yönelik ilk somut belge olan Kyoto Protokolü Bill Clinton döneminde imzalanmasına rağmen kongreden geçirilememiş ve sonrasında göreve gelen George W. Bush ise protokolü adaletsiz bulunduğunu söyleyerek, sera gazlarının salınımını kısıtlayacak olan protokolden ülkesinin çekileceğini açıklamıştır. ABD'nin 44. Başkanı olarak 2009 yılında göreve gelen Barack Obama ise konuya oldukça ilgili davranmış ve ABD'nin sorumluluklarının bilincinde olacağını ve küresel alanda iklim değişikliğiyle mücadelede liderlik rolü üstleneceklerini belirtmiştir. Obama'nın konuya dair bu tavrı özellikle diğer ülkelerin de yaklaşımlarını etkilemiş ve özellikle yüksek emisyonla neden olan diğer ülkelerin de iklim değişikliği ile mücadele konusunda ikna olmaları açısından oldukça önemli bir etken olmuştur. Bu bağlamda iklim değişikliğiyle mücadelede en önemli uluslararası anlaşma olan Paris İklim Anlaşmasının devletlerin yüksek katılımı ile imzalanması hususunda üstlendiği rol ve ABD'nin Çin ve Hindistan'ın anlaşmaya dahil olması için sergilediği ikna çabaları çok önemlidir.

Obama dönemi diğer başkanların dönemlerine göre iklim değişikliğine karşı olumlu adımların atıldığı ve ABD'nin sahnede olduğu bir dönem olmuştur. Ayrıca Obama dönemi ABD'nin iklim değişikliğiyle mücadeleye karşı koruduğu mesafeli tutumun aşıldığı ilk dönemdir. Ancak Donald Trump'ın ABD Başkanı seçilmesi tüm bu olumlu havayı dağıtmış ve dünya iklim değişikliğiyle mücadele ederken adeta Trump'ın da bu mücadele edenlerle savaş halinde olduğu bir süreç olmuştur. Trump önce ülkesinin Paris Anlaşmasından çekileceğini daha sonra fosil yakıt kullanımını desteklemeye ve kullanmaya devam edeceklerini açıklamıştır. Ayrıca Obama'nın çevre düzenlemelerini de kaldırmıştır. Paris Anlaşması'ndan çekilen ve iklim değişikliğine inanmadığı belirten Trump'ın bu tavrı iklim değişikliğini engellemeye yönelik yıllardır verilen çabaların boşa gideceği konusunda endişeleri oldukça artırmış ve uluslararası alanda adeta bir hayal kırıklığına neden olmuştur. Trump, Bush

döneminden sonra Obama'nın getirdiği olumlu havayı değiştirmiş ve yeniden ABD iklim değişikliğiyle mücadeleye yanaşmayan bir ülke haline gelmiştir. Trump'ın iklim değişikliğiyle mücadelede yürüttüğü başarısız dönemden sonra 2020'de göreve seçilen Joe Biden göreve başladığı ilk hafta imzaladığı kararnamelerle iklim değişikliğine karşı vakit kaybetmeden harekete geçilmesini istemiş ve önemli atamalarda bulunmuştur. Yine Trump yönetiminin geri çekildiği Paris Anlaşması'na yeniden dahil olmak için BM'ye mektup göndererek, 2021 yılında ABD'nin anlaşmaya yeniden dahil olmasını sağlamıştır. Küresel iklim değişikliği ile mücadele konusunda ABD'nin öncü olacağını belirten Biden, genel olarak Trump döneminden uzak bir politika geliştireceğinin sinyalini vermektedir.

Obama dönemine kadar iklim değişikliği ile ilgilenen ve konuyu ciddiye alan bir ABD başkanı olmamıştır. Obama'nın yönetimde olduğu sürece bakıldığında soruna yönelik önemli somut adımlar attığı ve hedeflerini gerçekleştirmek için gerek küresel gerekse ulusal olarak çaba gösterdiği görülmektedir. Zaten bu durum ülkenin söz konusu dönemde sebep olduğu küresel emisyonlardaki azalmadan da anlaşılmaktadır. Bush döneminde 6 milyar tona kadar ulaşan karbondioksit emisyonları Obama dönemi ile azalmaya başlamıştır. Obama 2025 yılına kadar ABD'nin emisyonlarda 2005 yılına göre %25 azaltım yapması gerektiğini vurgulamıştır. Bu başarı ise tamamen yeni Başkan Biden'ın yürüteceği politikalara bağlıdır. Biden göreve gelir gelmez Trump dönemindeki hataların tekrarlanmayacağını belirtmiş ve zararı onarmaya başlamıştır. Biden'ın ilk olarak küresel mücadelede yapı taşı olan Paris Anlaşması'na yeniden katılması ülkesinin sorumluluklarının bilincinde olduğunu göstermektedir.

Görüldüğü gibi yönetime gelen her başkan farklı bir politika izlemiş ve ABD'nin iklim değişikliği mücadelesinde tutarsızlıklar ortaya çıkmıştır. Aslında ABD başkanları iklim değişikliğiyle mücadelede her zaman çıkarlarına göre hareket etme yanlısı olmuşlardır. Bununla beraber iklim değişikliği ile mücadele kapsamında politika tercihleri gerek Çin ile olan ekonomik rekabet gerekse iç siyasetteki sebeplerden ve ABD siyasetinde oldukça fazla ağırlığa sahip olan lobilerden oldukça fazla etkilenmektedir. Dünyanın en büyük ekonomisi olma özelliğini her zaman elinde bulundurmaya çalışan ABD fosil yakıtlardan zor vazgeçebilecek ülkelerden biridir. Çünkü ekonomik gücünün devamlılığı mevcut şartlarda bu enerji kaynaklarına bağlıdır. Fakat iklim değişikliği sıklıkla kendini hatırlatmakta ve daha büyük felaketlere yol açacağıнын sinyalini vermektedir. ABD fosil yakıtlardan uzaklaşmakta sıkıntı yaşasa da artık daha fazla yenilenebilir enerji kullanabilir hale gelmelidir.

Öyle ki şimdi önlem alınsa bile geçmişte yapılan hatalar önemli sonuçlara sebep olacaktır. İklim değişikliği daha fazla ekstrem hava olaylarına sebep olacak, daha fazla bitki ve hayvanın nesli tükenecek ve daha fazla doğal afet ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla değişen ekolojik gidişat kaçınılmaz bir son getirecektir. Bu yüzden ABD sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik ne kadar erken somut adım atarsa dünyanın geleceği için o kadar önemli bir rol oynamış olacaktır.

Biden Obama dönemine benzer şekilde iklim değişikliği sorununa yaklaşırsa ABD iklim değişikliği mücadelesine katkı sağlayacaktır. Şu an için Biden yönetimi olumlu bir imaj sergilemektedir ve bu konuda Trump dönemine göre oldukça başarılı olacağı açıktır. Biden'ın Avrupa Birliği'ne ve 40 ülkeye gönderdiği davet sonucunda 22-23 Nisan 2021'de gerçekleştirdiği İklim Zirvesi'nin ABD'nin çağrısı ve ev sahipliğinde gerçekleşmiş olması iklim değişikliği mücadelesinde yeniden lider olmayı istediğini göstermektedir. Dünyadaki sera gazı salınımında sorumluluğa sahip ikinci ülkesi konumunda olan ABD'nin bu tavrı dünyanın geleceği için çok önemlidir. Bundan sonra Biden bu kararlılıkta devam ederse ABD fosil yakıtlardan uzaklaşacak ve karbon emisyonunu azaltacaktır. Bunun için Biden daha fazla yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelerek fosil yakıtlardan temiz enerji kaynaklarına geçiş yapmalıdır. Ek olarak Biden diğer ülkelere de örnek olacak şekilde daha yüksek hedefler belirlemeli ve yavaşlayan süreci hızlandırmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ağaçayak, T., Nash, Sarah L., & Şahin, Ü.** (2017). *İklim Politikalarında Trump Etkisi: Küresel İklim Mücadelesinde Zor Zamanlar*. İstanbul Politikalar Merkezi.
- Anadolu Ajansı** (2020). *Küresel Kömür Tüketimi 16 Yılın En Düşük Seviyesinde*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/kuresel-komur-tuketimi-16-yilin-en-dusuk-seviyesinde/1886574>]
- Arı, İ.** (2010). İklim Değişikliği ile Mücadelede Emisyon Ticareti ve Türkiye Uygulaması. *Uzmanlık Tezi*. Ankara: Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Atik, H.** (2017). Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde ve Türkiye’de Düşük Karbonlu ve İklim Dirençli Bir Topluma Geçiş: Ampirik Bir Analiz. *Uluslararası İlişkiler*, 14 (54), 127-147.
- Atur, S., & Uysal O., C.** (2018). The Paris Agreement: Climate Politics of Global Actors (Ed. Övgü Kalkan Küçüksolak ve Abdullah Muhsin Yıldız) *Current Debates in International Relations & Law*. Londra: IJOPEC Publication, 11-24.
- Avrupa Komisyonu** (2018). *İklim Değişikliğiyle Birlikte Mücadele Edelim*. Avrupa Birliği Yayın Ofisi.
- BBC News** (2013). *Obama proposes carbon limits on new US power plants*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.bbc.com/news/business-24181341>]
- BBC News** (2016). *Donald Trump Would ‘Cancel’ Paris Climate Deal*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.bbc.com/news/election-us-2016-36401174>]
- BBC News** (2019). *Report: US 2018 CO2 Emissions Saw Biggest Spike in Years*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-46801108>]
- Berberoğlu, N.** (2011). İklim Değişikliği: Post- Kyoto Müzakereleri ve Türkiye. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, (33), 18-26.
- Biden J., & Harris, K.** (2020). *The Power of America’s Example: The Biden Plan for Leading the Democratic Word to Meet the Challenges of the 21st Century*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://joebiden.com/americanleadership/>]
- Bostanoğlu, N. M.** (2018). *İklim Değişikliği ile Mücadele ile Geçen 2017*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.ikv.org.tr/images/files/%C4%B0KL%C4%B0M%20DE%C4%9E%C4%B0C5%9E%C4%B0KL%C4%B0C4%9E%C4%B0YLE%20M%C3%9CCADELE%20C4%B0LE%20GE%C3%87EN%202017.pdf>]
- Carlock, G., & Lashof, D.** (2021). *5 Reasons the US Should Cut its GHG Emissions in Half by 2030*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.wri.org/blog/2021/02/5-reasons-us-should-cut-its-ghg-emissions-half-2030>]
- CCPI (Climate Change Performance Index)** (2020). *Climate Change Performance Index*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, https://www.climate-change-performance-index.org/sites/default/files/documents/ccpi-2020-results-the_climate_change_performance_index.pdf]
- Cengiz, P.** (2016). *İklim Değişikliği Mücadelesinin Trump’la İmtihani*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://t24.com.tr/haber/iklim-degisikligi-mucadelesinin-trumpla-imtihani,371402>]
- Climate Home News** (2020). *Where are US Emissions After Four Years of President Trump*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.climatechangenews.com/2020/10/06/us-emissions-four-years-president-trump/>]
- CNBC (Consumer News and Business Channel)** (2013). *Obama Administration Pushing New Limits on Coal-Fired Power Plants*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.cnn.com/2013/09/20/obama-pushing-new-limits-on-coal-fired-power-plants.html>]
- CNBC (Consumer News and Business Channel)** (2021). *China’s Greenhouse Gas Emissions Exceed Those of U.S. and Developed Countries Combined, Report Says*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.cnn.com/2021/05/06/chinas-greenhouse-gas-emissions-exceed-us-developed-world-report.html>]
- CNN (Cable News Network)** (2005). *Kyoto Protokolü’nde Anlaşma Yok*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.cnn.com/2005/dunya/07/07/kyoto.protokolunde.anlasma.yok/109376.0/index.html>]

Cohen, J. M., & Egelston, A. (2003). The Bush Administration and Climate Change: Prospects for an Effective Policy Response. *Journal of Environmental Policy and Planning*, 5 (4), ss. 315-331.

Denchak, M. (2021). *Paris Climate Agreement: Everything You Need to Know*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.nrdc.org/stories/paris-climate-agreement-everything-you-need-know>]

Depledge, J. (2005). Against the Grain: The United States and the Global Climate Change Regime. *Global Change, Peace and Security*, 17 (1), 11-27.

Deutsche, W. (2021). *Biden: İklim Değişikliği Varoluşsal Bir Tehdit*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.dw.com/tr/biden-iklim-de%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi-varolu%C5%9Fsal-bir-tehdit/a-56000871>]

Downie, C. (2014), *The Politics of Climate Change Negotiations: Strategies and Variables in Prolonged International Negotiations*, *New Horizons in Environmental Politics Series*. Edward Elgar Publishing.

EIA (Energy Information Administration) (2011). *History of Energy Consumption in the United States, 1775-2009*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=10>]

EIA (Energy Information Administration) (2021). *U.S. Energy Information Administration*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, https://www.eia.gov/outlooks/steo/pdf/steo_full.pdf]

EPA (Environmental Protection Agency) (2021). Sources of Greenhouse Gas Emissions. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.epa.gov/ghgemissions/sources-greenhouse-gas-emissions>]

Executive Office Of The President (2013). *The President's Climate Action Plan*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/image/president27sclimateactionplan.pdf>]

Falkner, R. (2001) *Business Conflict and US International Environmental Policy: Ozone, Climate, and Biodiversity* (Ed. Paul G. Harris). *The Environment, International Relations, and Us Foreign Policy*. Georgetown University Press, ss. 157-177.

Funk, C., & Hefferon, M. (2019). *U.S. Public Views on Climate and Energy*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.pewresearch.org/science/2019/11/25/u-s-public-views-on-climate-and-energy/>]

Garside, M. (2020). *Proven Coal Reserves of the Leading Countries World wide in 2019*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.statista.com/statistics/237096/proven-coal-reserves-of-the-top-ten-countries/#statisticContainer>]

Giddens, A. (2013). *İklim Değişikliği Siyaseti* (Çev. Evren Baltacı). Phoenix Yayınevi.

Halverson, J. B., & Rabenhorst, T. (2013). Hurricane Sandy: The Science and Impacts of a Superstorm. *Weatherwise*, 66 (2), 14-23.

Hulme, M. (2016). *İklim Değişikliği Konusunda Neden Anlaşmıyoruz?* (Çev. Merve Özenç). Alfa Yayınları.

Karakaya, E. (2016). Paris İklim Anlaşması: İçeriği ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (1), 1-12.

Kavaz, İ. (2017). Küresel Enerji Denklemine Trump Değişkeni. *Seta Perspektif*, (164), 1-6.

Kaya, H. İ. & Bayraktar, Y. (2019). Hukuki Düzenlemeler, Politika Destekleri ve Mali Teşviklerin Yenilenebilir Enerjinin Gelişimindeki Rolü: Çin Halk Cumhuriyeti Örneği. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20 (1), 164-180.

Kaya, Y. (2017). Paris Anlaşmasını İklim Adaleti Perspektifinden Değerlendirmek. *Uluslararası İlişkiler*, 14 (54), 87-106.

Manioğlu, O. (2020). ABD Siyasetindeki Temel Ayrışma Noktaları: Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti Arasındaki Beş İhtilafli Konu, *R&S- Research Studies Anatolia Journal*, 3 (2), 156-167.

Mazlum, S. C. (2019). *Küresel İklim Politikaları*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, http://www.iklimin.org/wp-content/uploads/egitimler/seri_02.pdf]

McGrath, M. (2020). *Climate Change: US Formally Withdraws from Paris Agreement*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.bbc.com/news/science-environment-54797743>]

NOAA (National Oceanic and Atmospheric Administration) (2021). Monthly Average Mauna Loa CO₂. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://gml.noaa.gov/ccgg/trends/mlo.html>]

Oğuz, C. U. (2019). Amerika Birleşik Devletleri'nin İklim Değişikliği Politikası: Sorumluluk ve İnkâr İkilemi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6, (2), 523-543.

PBL (Netherlands Environmental Assessment Agency) (2015). *Trends in global CO₂ emissions: 2015 report*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.pbl.nl/en/publications/trends-in-global-co2-emissions-2015-report>]

Roskin, M. G., & Berry, N. O. (2014). *Uluslararası İlişkiler: UI'nin Yeni Dünyası* (Çev. Özlem Şimşek). Adres Yayınları.

Sağsen, İ. (2017). Uluslararası İklim Değişikliği Müzakereleri: Çevre Duyarlılığı mı Yoksa Yeni Bir Uluslararası Rekabet Alanı mı? *Alternatif Politika*, (İklim Değişikliği ve Enerji Özel Sayısı), 46-69.

Sayman, R. Ü. (2015). *İklim Değişikliği ile Geçen Mücadelede Çarpan Etkisi: Paris Anlaşması*. REC Türkiye.

Sevük, H. Y. (2017). *Çevre Hukuku*. Adalet Yayınevi.

Statista (2021). *Carbon Dioxide Emissions From Energy Consumption in the United States From 1975 to 2020*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.statista.com/statistics/183943/us-carbon-dioxide-emissions-from-1999/>]

Sönnichsen, N. (2021). *Fossil Fuel Energy Consumption in the United States from 1985 to 2020*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.statista.com/statistics/183617/us-energy-consumption-from-fossil-fuels-since-1985/>]

Şahin, Ü. (2017). Başlangıcından Bugüne Uluslararası İklim Değişikliği Rejimi (Der. Gökhan Orhan, Yasemin Kaya, Semra Cerit Mazlum). *Uluslararası Çevre Rejimleri*. Dora Yayınları. ss. 67-130.

Şimşek, E. (2020). *Küresel İklim Değişikliğinin Belirleyicileri, Etkileri ve Karbondioksit Emisyonu Projeksiyonu: Dünya ve Türkiye Örneği (2018- 2027)*. Gece Kitaplığı.

The Guardian (2020). *What the US Exiting the Paris Climate Agreement Means*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.theguardian.com/us-news/2020/jul/27/us-paris-climate-agreement-exit-what-it-means>]

The White House President Barack Obama (2015), *Remarks by President Obama at the First Session of COP21*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/11/30/remarks-president-obama-first-session-cop21>]

Topçu, F. H. (2018). Düşük Karbon Ekonomisine Geçme(me): İklim Değişikliği ve Enerji Politikaları Bağlamında Bir Bakış. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 18 (2018 Özel Sayısı), 115-154.

Tiseo, I. (2021). *Global Cumulative CO₂ Emissions by Country 1750-2019*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.statista.com/statistics/1007454/cumulative-co2-emissions-worldwide-by-country/>]

Türkeş, M. (2006). Küresel İklimin Geleceği ve Kyoto Protokolü. *Jeopolitik*, (29), 99-107.

Uncu, B. A. (2019). *İklim İçin Kentler: Yerel Yönetimlerde İklim Eylem Planı*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, https://world.350.org/iklimicin kentler/files/2019/05/350_booklet_2.pdf]

WWF (World Wide Fund for Nature) (t.y.). *İklim Değişikliği*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, https://www.wwf.org.tr/ne_yapiyoruz/iklim_degisikligi_ve_enerji/iklim_degisikligi/]

Yanardağ, M. Ö., & Bozkurt, K. (2017). Bedavacılık Sorununun Paris İklim Anlaşması Çerçevesinde Analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (53), 72-93.

Zulinski, J. (2018). *U.S. Leads in Greenhouse Gas Reductions, but Some States Are Falling Behind*. [Erişim Tarihi: 18.06.2021, <https://www.eesi.org/articles/view/u.s.-leads-in-greenhouse-gas-reductions-but-some-states-are-falling-behind>]